

FINÁLE

Květinářství v Polsku měla naposledy podobnou tržbu při pohřbu papeže Jana Pavla II.

**AUTOR GOTTLANDU MARIUSZ SCZYGIEL:
„HODNĚ POLÁKŮ ZAMĚŇUJE TRAGÉDII
SE ZÁSLUHAMI PRO NÁROD.”**

TEXT JAN GEBERT FOTO JAN ŠIBÍK

Polský prezident Lech Kaczyński usiloval o to, aby o masakru v Katyni jednou věděl celý svět. Což se mu nakonec podařilo až v troskách vládního Tupolevu Tu-154 nedaleko Smolenska. V očích mnoha Poláků tak jeho **TRAGICKÁ SMRT** dostala vznešený smysl. A málo oblíbeného politika katapultovala mezi uctívané mučedníky. →

Rodina polského prezidenta ve smutečním průvodu. Zleva dcera Marta, vnučka Ewa a bratr Jarosław.

Po týdnu truchlení před prezidentským palácem je znát únava

„HOHO-HEHE,“ ZKOUŠÍ MIKROFON

na varšavském náměstí obnovitele polské státnosti Józefa Piłsudského obtlouští technik a jeho dunivý hlas se nese setmělým městem. Z obrovských reprobeden se přidá mocný zvuk elektronických varhan a tisíce zvědavých přihlížejících naslouchají podivné surrealistické skladbě. Konstrukční dělníci spustí černou plachtu z lešení megalomanské tribuny, s černobílými podobenkami devadesáti šesti obětí letecké havárie v ruském Smolensku v pozadí.

Je večer před národní tryznou. Týden polského smutku vstupuje do svého velkolepého finále. Zbývá si odžít nadcházející truchlící rituál. Z něhož by země měla přejít z oficiálního chmuru do normálu. Očištěna od tragédie a bohatší o několik národních hrdinů.

OSLAVA SMRTI

Při sobotním dopoledni je v okolí náměstí Józefa Piłsudského těsno. Od rána sem od vlakového nádraží i z celé Varšavy proudí zástupy lidí s vlajkami a tragickým výrazem ve tváři, aby se spojily do statisícového truchlícího davu. Magnetickými branami na detektory kovů procházejí do exkluziv-

ního prostoru pod pódiem defilé pozůstalých a průvody uniformovaných mužů. I bývalí členové Solidarity přicházejí ve svých svérázných stejnokrojích, s modrými dělníckými přilbami a vestami s nápisem Gdańsk, odkazujícími na polský přístav, odkud opoziční demokratické hnutí vzešlo. Jeho několik výrazných předáků, mezi něž patřil i prezident Lech Kaczyński, bylo na palubě letounu směřujícího do Katyně.

Smuteční rituál má od samotného zahájení jasný rámeček. „Lech Kaczyński, Maria Kaczyńska ...,“ čte pomalu jména obětí polský herec Artur Żmijewski, který hrál jednu z ústředních rolí právě ve filmu Katyň režiséra Andrzeje Wajdy. Obě národní tragédie, oddělené hradbou sedmdesáti let, při nichž zahynula na shodném místě část symbolický koktejl.

„Svět se nám podruhé zhroutil na tomtéž místě,“ navazuje na polského herce po minutě ticha Bronisław Komorowski, který nyní v čele země nahradil zemřelého prezidenta. „Poláci po dlouhá desetiletí o Katyni nesměli mluvit a ti, kteří se odvážili říkat pravdu, byli pronásledováni a vězněni,“ pokračuje smutečním tónem zastupující prezident. „Za tuto pravdu vyrazili tito lidé minulý týden do Katyně, aby zde přišli za tragických okolností o život. Doufejme, že nyní kvůli této strašlivé katastrofě již svět nikdy nezapomene.“

Tragická nehoda v pojetí polských politiků, médií a veřejnosti nabrala v předchozím týdnu výrazně nadčasový rozměr a náhlá smrt elitních pasažérů dostala heroický nádech. Skrze tragický skon dosáhli lidé na palubě vládního tupolevu toho, že nyní se o likvidaci 21 857 polských intelektuálů, četníků, policistů, osadníků, a zejména důstojníků polské armády, kterou Stalin nařídil na Berijovo doporučení na jaře 1940, konečně dozví celý svět.

Smrt devadesát šesti cestujících tak získala v polské režii vyšší, osudový smysl. A proměnila se de facto v samostatný hrdinský čin, jež je třeba náležitě připomenout.

„Mám pocit, že polská kultura je kulturou nekrofilní. Smrt způsobuje zušlechtění člověka. Člověk se stává tragickým hrdinou,“ komentuje pro čtenáře Reflexu reakci svých spoluobčanů na národní tragédii známý polský novinář

Mariusz Sczygiel, autor bestselleru Gottland (nastavujícího zrcadlo pro změnu Čechům).

„Možná to pramení z toho, že jsme v dějinách Polska tolik let bojovali za svou nezávislost a tolik Poláků umíralo za vlast. My jsme prostě stále umírali. Asi proto jsou Poláci lepší ve slavení pohřbů a porážek než úspěchů. Ty oběti na životech nesměly přijít vniveč, nesměly být zapomenuty, a tak jsme se je naučili zveličovat, oslavovat, dávat jim náležitý rámeček,“ říká Mariusz Sczygiel.

„A protože my Poláci víme, že svět si našeho utrpení náležitě neváží, ukážeme mu, že v oslavě smrti a tragédie jsme mistři světa. Dokud svět nepřizná: trpěli nejvíce.“

JDEME DO FINÁLE

Náměstím zní národní hymna, lidé se pořádaně napřimují do pozoru a vytahují ruce z kapes. „Leszku, Leszku,“ pokračuje ve smutečním obřadu další řečník, Maciej Łopiński, jeden z mála členů prezidentské kanceláře, který na palubě letounu nebyl.

„Slova vlastenectví, historická paměť, národní identita pro tebe nebyla jen vyprázdněné pojmy,“ přednáší pohnutým

Vstát z mrtvých dokázal jen jediný →

Náboženský podtext prezidentského pohřbu přitáhl do Krakova zástupy z řad katolické církve

Poslední cesta Lecha Kaczyńskiego ulicemi Krakova na královský hrad Wawel

hlasem. „Poznali jsme se před dvaceti šesti lety na konspirační schůzce Solidarity. Už od první chvíle jsem věděl, že jsi člověk, na něhož je spolehnouti,“ odkazuje řečník na výrazný podíl Lecha Kaczyńskiego na boji proti komunistické moci, na nějž pohlížejí s úctou i jeho pozdější odpůrci.

Vystudovaný právník se do hnutí Solidarity zapojil v sedmdesátých letech, kdy obhajoval práva stávkujících dělníků a v době vyhlášení stanného práva na počátku osmdesátých let byl coby anti-socialistický živel vězněn.

Do oficiální politiky vstoupil Lech Kaczyński se silně konzervativními názory, které se později staly platformou strany Právo a spravedlnost (PiS), již založil společně s bratrem Jarosławem v roce 2001.

Spojoval je zájem zbavit zemi dědictví komunismu, obhajoba národní suverenity v rámci Evropské unie a nedůvěra vůči Rusku a Německu. Oporu naopak hledal ve spolupráci se Spojenými státy. Zatímco vláda licitovala s atlantickou velmocí o protihodnotu za instalaci protiraketové obrany na pol-

ském území, Kaczyński její pokusy podkopával prohlášením, že samotná účast na budování obranného štítu bude pro Polsko čest, za niž není třeba se revanšovat.

„Říkával jsi, že v právu jsou ty země, které usilují o svobodu,“ pokračuje ve svém smutečním proslovu Łopiński a křísí vzpomínku například na památný výlet prezidenta Kaczyńskiego do gruzínského Tbilisi téměř před dvěma lety, kdy do této země vstupovala ruská vojska.

Na domácí půdě se ovšem jeho konzervativní orientace setkávala se stále nižší podporou veřejnosti. Když odlétal do Katyně, podporovalo jej podle průzkumů jen zhruba dvacet procent Poláků. V ulicích však za něj truchlili statisíce lidí včetně názorových odpůrců.

„Přivrženci našeho prezidenta (ale dokonce i ti, kteří k němu necítili sympatie) tvrdí, že byl v minulosti velký vlastenec a velice dobrý právník, jenž dělníkům stíhaným komunistickým režimem pomáhal, a pokud teď mají čas, proč by mu neměli vzdát lidský hold?“ podotýká Mariusz Szcygiel.

Epický rozměr Kaczyńskiego poslední cesty ale zároveň otevřel

prostor pro jistou heroizaci jeho osobnosti. „Lidé jdou zároveň složit hold hrdinovi. Mnoho osob zaměňuje tragédii se zásluhami o národ,“ říká Szcygiel.

„Mnoho z nich si myslí, že prezident zemřel hrdinskou smrtí. Celou dobu v prezidentské funkci bojoval za to, aby se svět dozvěděl o Katyni a aby se Rusové konečně přiznali. Což byl i důvod, proč tam vlastně letěl,“ říká. „A ta letecká katastrofa – to je jakoby další část jeho boje. Jeho velké finále!“

KDO SE PŘIDÁ?

Výběr posledního spočinutí prezidenta Kaczyńskiego tomuto velkému finále dal hmatatelnou podobu. Prezidentská kancelář nabídla pozostalým ke zvažení několik variant; počítalo se například s uložení prezidentských ostatků na varšavském hřbitově Powonki, období našeho vyše-hradskeho Slavina.

Jenže rodina mířila výš. „Prezidentova rodina chtěla, aby se připojili k velkým hrdinům našeho polského národa. Přidají se k těm, kteří se nejvíce zasloužili o náš národ,“ tlumočil přání kardinál Stanisław Dziwisz. Lech Kaczyński

tak získal prestižní místo v katedrále krakovského hradu Wawel po boku polských králů a nejvýznamnějších státníků.

Jednota truchlících Poláků tím ovšem vzala za své. Několik dní po kardinálově ohlášce se pod skupinu na síti Facebook s názvem „Kaczyński na Powonki, nikoli na Wawel“ přihlásilo téměř třicet tisíc lidí, pod skupinu „Chci být také pochovaný na Wawelu“ se přihlásilo pět tisíc lidí. „Prezident Lech Kaczyński byl dobrým a skromným člověkem, ale není důvod, proč by měl spočinout na Wawelu,“ nechal se slyšet režisér Andrzej Wajda, autor snímku Katyň, který tím jedním rázem naboural národní jednotu i patetickou symboliku mučedníků z „druhé Katyně“.

„Tohle rozhodnutí mi nepřipadá vůbec dobré,“ říká polská studentka Marta Herasimová. „Wawel je místem národní paměti, kde byly ostatky významných polských státníků uloženy až poté, co došlo ke zhodnocení jejich historické role a společnost dospěla k nějakému konsensu,“ říká. „Nápad uložit zde i prezidenta Kaczyńskiego přitom rozhodně celé Polsko nesdí-

lí. Proto si myslím, že ten pohřeb není úplně důstojný.“

V přeplněném nedělním Krakově však nespokojenosti části veřejnosti nic nenasvědčuje. Krakovské hlavní náměstí je plné lidí od časného rána a bočními ulicemi se sem pokoušejí procpat další. „Jdu protestovat na hlavní náměstí.

▼ INZERCE

Kdo se přidá?“ ptá se na facebookové protestní stránce při nedělním ránu jeden z odpůrců. Jeho výzva zůstala až do nedělního večera bez odezvy.

NÁŠ POLSKÝ SMUTEK

Rakev zakrytá pokrývkou s vyšívaným národním erbem po-

malu projíždí uličkou mezi lidmi na hrad Wawel, přítomní tleskají a zpívají hymnu.

Mělo zde být osmdesát zahraničních delegací. Většina kvůli popelavému islandskému mraku nad Polskem a půlkou Evropy nedorazila. „A já myslím, že to je spíš dobře,“ říká postarší paní, opřená o hraze-

ni, s polskou vlajčkou v ruce. „Je to náš smutek, polský smutek. Tak si to aspoň odžijeme sami,“ říká.

Spletitému chuchvalci významu, který si do pohřbu hlavy státu Poláci promítli, by cizí pozorovatel asi stejně porozuměl jen stěží. Zvlášť pokud se podrobně nevyzná v polských dějinách. X

JAN KAPLICKÝ

OKO

NAD PRAHOU

V KINECH OD 15. 4. 2010

Tragický příběh jednoho muže, jedné stavby, jedné lásky